

## **Setkávání**

**Ladislav Hejdánek**

- ◆ rozhovor, česky, vznik: 27. 5. 2007 ◆ poznámka: pořad Setkávání vysílala stanice Český rozhlas 3, Vltava; v rozhovoru vystupují také studenti středních a vysokých škol
- ◆ interview, Czech, origin: 27. 5. 2007

## Setkávání [2007]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 flash – únor 2026]

--- (00551223\_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Téma dnešního setkávání do jisté míry určilo významné výročí prvního červnového dne. Prvního června roku 1907 se v Turnově narodil Jan Patočka. Jméno, které kupříkladu před dvaceti lety neexistovalo. Alespoň v tehdejší československé rozhlase by jeho narozeniny rozhodně nikdo nepřipomínal. Dnes naštěstí můžeme i veřejně prohlašovat, že šlo o jednoho z největších českých myslitelů. A hlavním hostem dnešního setkání bude jeden z významných Patočkových žáků.

Sté výročí narození Jana Patočky ovšem není jediným filosofickým jubileem letošního jara. Desátého května roku 1927, tedy před osmdesáti lety, se v Praze narodil Ladislav Hejdánek. Český filosof, kterého přimět k rozhlasovému besedování není úplně jednoduché, ale dnes odpoledne to nakonec vyjde. I při dnešním setkávání jsou ve studiu kromě jiného studenti. Tentokrát jsme pozvali ty, kteří mají vztah k filosofii, i když ten nemusí být nutně profesní.

Jiný hlas: Já se jmenuju Honza a vztah k filosofii mám alespoň ten, že studuju v centru, které je nebo alespoň by mělo být centrem české filosofie, to jest na filosofické fakultě.

Jiný hlas: Já jsem Vašek a studuju filosofii taky na filosofické fakultě.

Jiný hlas: Já jsem Honza a studuju environmentalistiku a sociologii v Brně.

Jiný hlas: Já jsem Bára a studuju taky na filosofické fakultě, ale ne filosofii, ale češtinu a rumunštinu.

Jiný hlas: Já jsem Jakub, studuju účetnictví na Vysoké škole ekonomické.

Jiný hlas: Tak to byl opravdový filosof.

Jiný hlas: Já jsem Katka a v Praze na filosofické fakultě se zabývám studijně ruskou literaturou, která má k filosofii asi nejbližší ze všech ostatních literatur.

Jiný hlas: Také kolega Jindřich Bálek, jinak odborný hudební redaktor Českého rozhlasu 3 stanice Vltava, má vztah k filosofii. Dobré odpoledne, Jindro.

Jiný hlas: Dobré odpoledne. Já jsem filosofii studoval a nakonec jsem se z mě stal hudební redaktor, nebudu vysvětlovat, jakou cestou se to stalo.

Jiný hlas: A teď už náš hlavní host, profesor Ladislav Hejdánek. Dobré odpoledne.

Hejdánek: Dobré odpoledne.

Jiný hlas: Zalistujeme-li, pane profesore, v encyklopediích, dočítáme se: Ladislav Hejdánek, český filosof protestantské orientace, zabývá se zejména *existencialismem* ovlivněnými úvahami o předmětném a nepředmětném myšlení. Nebo: Hejdánek Ladislav, český filosof, profesně se filosofii mohl věnovat jen v letech 1968 až 71 a po roce 1989. V centru jeho pozornosti jsou kategorie pravda, *reflexe*, *subjekt*, problematika předmětnosti myšlení. Zní to tak pěkně, jasně a stručně. Co vás napadá, pane profesore, když o sobě čtete v encyklopediích?

Hejdánek: Pokud nemusím, tak to nechtu. A pochopitelně já mám moc špatný vztah ke všem slovníkům a encyklopediím, ale vím, že jsou nezbytné a jako první krok se to musí trpět. Je to takové škatulkování, které s filosofií nemá nic co dělat a je nesmyslné chtít něco se dozvědět o nějakém filosofovi z textu tak krátkého a navíc tak nefilosofického.

Jiný hlas: Kdy jste si poprvé připustil, že budete filosofem anebo že už jste filosofem?

Hejdánek: Já jsem odedávdy byl velmi drzý hoch a později mladý muž, občas také velmi rozhněvaný mladý muž. A myslím, že nikdo nebude chápat jako chloubu, když vzpomenu, že když jsem poprvé svým rodičům řekl, že přejdu z matematiky na filosofii – a já jsem tu filosofii poslouchal už v té době, co jsem studoval matematiku, ale teď jsem chtěl opravdu přejít na jinou fakultu – tak mě rodiče a strýc, respektive sestřenice domluvili rozmluvu s profesorem Ludvíkovským z Brna, kterého požádali, aby mi to rozmluvil. A on to zkoušel tak, že říkal: „No a až vystudujete tu filosofii, co budete dělat?“ Tak jsem říkal: „No tu filosofii přeče.“ On říkal: „No a jak si to představujete?“ „Já už na té fakultě zůstanu.“ Tak to se mi nepovedlo.

Jiný hlas: Co měli vaši proti studiu filosofie? Jenom to, že byste se neuživil jako filosof?

Hejdánek: Moji rodiče byli naprosto nadšeni právníčinou. To viděli jako velmi perspektivní. To neměli pravdu po celou dobu komunistického režimu. Teď takové právníčení teď by se mi mohlo hodit. No a pak druhá možnost byla lékař. Ti to dneska nemají tak pěkné, i když velmi hezké proti filosofům, ale vypadají na to, že si vybojují, vyboxují si lepší pozici. Takže moji rodiče měli pravdu. A když se mluvilo o té matematice, tak si řekli, no aspoň to. A pak ani to nebylo.

Jiný hlas: Není to tak trochu úděl filosofa, nemá to filosof tak trochu ve výminku, že bude, dejme tomu, když se to jednoduše řekne, společensky nepřilíš profitující?

Hejdánek: Kdybyste řekl finančně špatně odměňovaný, tak by to byla pravda. Společensky, víte, to je zvláštní, že to slovo má pořád ještě v sobě jakýsi magický účinek. Takže kdekdo, dokonce i fotbalový trenér mluví o filosofii fotbalu.

Jiný hlas: To je ta podle vašeho dělení ovšem filosofie, která se píše s písmenem z.

Hejdánek: S, ano, to jsem navrhl. Celý národ to zatím nepřijal, ale aspoň něco z toho bylo, že některé odborné filosofické časopisy skutečně to píší s s. A jiné naopak trvají na tom z, protože to je podle norem, a je velmi těžké se domoci toho i pro mě, aby mi to psali aspoň v mém článku, aby to bylo s. Pro ty mladé, samozřejmě ti nemají možnost to prosadit. Takže bohužel u nás to slovo je zatíženo tím z a je to hrozná věc. Je to něco podobného, jako když bývalý prezident dávný, Novotný, říkal, že tady máme *demografii*.

Jiný hlas: To vlastně výborně vystihl. Takže filosofie se z je filosofie fotbalu, popřípadě filosofie firmy, zatímco filosofie ta psaná s s, to je něco, pane profesore, co se se společností mýjí? Je ten pravý filosof, psáno s s, někdo, kdo se společností nekomunikuje, kdo je na okraji společnosti, kdo je odsunut, kdo je nepovšimnut společností?

Hejdánek: V žádném případě nelze, alespoň v evropských a Evropou nějakým způsobem poznamenaných částech světa, zemích, mluvit o nepoznamenanosti, neovlivněnosti filosofii. Já trvám stále na tom, že filosofie s s proniká do dětských duší již neli s mateřským mlékem, tedy s prvními krůčky v mateřském jazyce. A to prostě proto, že my už jsme navyklí po mnoho, mnoho generací, to jsou stovky generací, jsme navyklí mluvit způsobem, který je organizován, orientován, strukturován filosofii, respektive filosofickými pojmy. Velmi nedokonale, samozřejmě je to takový ten populární odpad z filosofie, ale tomu se nikdo nevyhne. Takže když jste se tady trošku zasmál, že to byl pravý filosof, co teď studuje ekonomii – ta ekonomie není myslitelná bez filosofie. Jenomže bída je, že naše vědy, a to nejenom společenské, ale i přírodní, pořád pracují, aniž to vědí nebo aniž to chtějí vědět, aniž si to chtějí vylepšit, pracují s těmi reliktami, s těmi zbytky starých filosofii, které už neplatí. A je to hrozné to poslouchat, když se do toho někteří tak stále náruživě pouštějí, do toho filosofování, které je vlastně *filozofování*, a nemají páru o tom, co to je vlastně jejich vlastní věda. Protože pro vědy, všechny speciální vědy je charakteristické, že si mohou sebe lépe všimnout a zkoumat a mít probádáno kdekdo z toho svého oboru, ale nikdy nemají po ruce prostředky, jak zkoumat sami sebe. Jak podrobit to, co dělá vědec, když myslí, nějakým kritériem. Oni mají vlastně jenom takové zbytky té školské logiky a z části jim pomáhá vědecká diskuse. To, že když udělají nějakou chybu, tak je v některých případech jiný vědec opraví. Bohužel u nás tato kritika vzájemná takřka neexistuje, nýbrž buď se jenom kolegové chtějí někde stranou, anebo toho použijí ke svým útokům. Ale skutečná kritičnost a kritika u nás vlastně pořádně ještě neexistuje.

Jiný hlas: My jsme v úvodu dnešního setkávání položili některým našim studentům dotaz, jaký mají vztah k filosofii. Někteří odpověděli, někteří naznačili odpověď, někteří zatím neřekli nic. Teď můžeme navázat další otázkou, nakolik je dnešní student dotčen anebo nedotčen filosofii v tom smyslu, jaký tady teď vykládá Ladislav Hejdánek.

Jiný hlas: No tak asi hodně záleží na tom, co studuje. Já bych měl asi dvě vzpomínky. První je středoškolská, kde se skutečně nějakým způsobem člověk dozví, že filosofie je od toho slova *filein* – milovat, *sofia* – moudrost. Ale pak v tom dalším stupni, já když si vzpomenu na studia vysokoškolská přímo tedy vlastně na oborovou filosofii na Filosofické fakultě, tam se ten jednotící moment vlastně až trošku ztrácí a spíš se učí Platón zvlášť, Hegel zvlášť, Kant zvlášť a kdekdo další, nebo nějaké velmi dílčí

téma zvlášť. Ale je to vlastně už speciální filosofie toho onoho člověka, často velmi slavného myslitele samozřejmě.

Jiný hlas: Já studuju na Filosofické fakultě, ale občas mám pocit, že Filosofická fakulta je antifilosofická. Alespoň třeba na literární vědě, kterou studuju, protože mám tu zkušenost z jednoho konkrétního semináře, kde se jednoduše řekne, že my tady na tom semináři nehledáme pravdu. Zazní to od učitele, který tam má být tím vzorem v tom, jaká má být literární věda. Samozřejmě není to filosofie, nicméně jak jsme slyšeli, tak ta každá věda by měla být aspoň trochu dotčena filosofií, která by měla hledat pravdu. Alespoň si to tak myslím, ale v tom případě Filosofická fakulta je v jistých momentech antifilosofická.

Jiný hlas: Já se bohužel asi budu muset přidat k těm výtkám vůči Filosofické fakultě. Já tam studuji filosofii přímo, tedy tu profesní, tu opravdovou, a zdá se mi, že ta filosofie opravdu se zabývá jen sama sebou, alespoň v tom univerzitním prostředí. Mně by se vlastně líbilo, kdyby to na univerzitě bylo tak, že by třeba filosofie reflektovala ty ostatní vědy, právě jako o tom mluvil pan profesor, ale tohle tam obvykle není. Je to opravdu velmi oddělená záležitost, tahle univerzitní filosofie, a bohužel k žádné kritice nějakých věd ani vlastně k nějaké znalosti těch věd tam nedochází ani v nejmenším.

Jiný hlas: Čím se to, pane profesore, vlastně stalo? Vždyť univerzity už podle svého názvu by měly přímo pěstovat nějaké univerzum. Jak to, že to nečiní?

Hejdánek: To je dlouhé povídání. Je to zčásti, ale jen zčásti způsobeno tím, že proti té dost nemožné rakouské filosofii, tedy z doby Rakouska-Uherska, tady proti té takové zastaralé, školské a k ničemu filosofii, najednou se ukazovala nová filosofie dovezená z větší části z Francie, z menší části z Anglie, takzvaný *pozitivismus*. Začala se ukazovat jako velmi perspektivní, jako něco pokrokového, jako skutečné otevření do nových prostor, do otevírání nových perspektiv a tak dále.

A tahle jakási pověrečnost až jakýsi mýtus, jaký byl spojen s tou představou takzvaných pevných fakt – to *factum*. Přirozeně už na první poslech si každý musí uvědomit, že zdůrazňovat slovo *factum* v tomto smyslu jako něco daného je hrubý nesmysl, protože už v latině je to odvozeno od slovesa aktivního *facere* – dělati. Čili *factum* je to, co je uděláno. Ne co je dáno, co je uděláno. A dělali jsme to my, to si pozitivisté nikdy nechtěli připouštět.

To byl například veliký rozpor mezi Masarykem a Pekařem. Pekař, to byl člověk, který se vyučil v té tradici Gollově, ještě vlastně navazující na Rankeho, který říká, že historie se musí vztáhnout k těm dějinám tak, aby konstatovala, jak to bylo. Nikdy nepřišlo nikomu z těch pozitivistů na mysl, že to, jak to bylo, už není a že oni se k tomu musí nějak prodrat. A že toho, co je, je minimum. Oni mají nějaké doklady, třeba král podepíše a opatří pečeti třeba nějakou *bulu sicilskou* třeba od císaře, v tomto případě. Ale oni to musí interpretovat. To musí někdo udělat. A podle toho, jak to interpretuje, tak dopadne to *factum*. To je to udělané *factum*.

No a já se obávám tedy, že tohle byl takový základ jakéhosi nechutenství nebo předstírané někdy nechuti k filosofii a takzvané *metafyzice*. Protože k *pozitivismu* patří ta představa, že někdy na začátku byl mýtus a pak byla *metafyzika* a teď už je jenom věda a my už tam ten mýtus a *metafyziku* nepotřebujeme. To jsou všechno zmatky vyplývající z nevyjasněnosti pojmů. Ale to pozitivisté nikdy nechtěli vyjasňovat, protože oni definovali ten předmět, ale ne aby pracovali na těch pojmech. Oni neměli předpoklady k tomu na těch pojmech pracovat.

A když chtěli s myšlením něco udělat vědeckého, tak si vymysleli psychologii a měli za to, že ta psychologie opět musí z toho vědomí jaksi dobyt ta fakta. Ale ne udělaná fakta, nýbrž ta původní, ta daná fakta. Čili tím byly všechny vědy strašlivě zatíženy a bohužel tento *pozitivismus* převládl i na školách, protože právě všichni pokrokoví kantoři na středních školách byli žáci těch pozitivistů, kteří byli viděni jako ti progresivní myslitelé. A to zachvátilo celé ty naše země – Čechy, Moravu – a pak se to samozřejmě také přesouvalo za republiky na Slovensko, kde to nebylo tak strašné přece jenom.

No a představte si, že potom na to navázal ten *engelsismus*. Říkalo se tomu *marxismus*, ale ve skutečnosti to byl *engelsismus*, poněvadž mladého Marxe nedovolili vydávat. A ten starý Marx potom, to byl ekonom, ten už nepracoval na filosofii. Takže filosoficky Marx byl potlačen a dnes se proti němu brojí

jako proti politické a ekonomické teorii. Samozřejmě v ekonomii jako v jiných vědách všechno silně zastará. Marx je neudržitelný jako ekonom, ale jako filosof je strašně zajímavý a ovlivnil celé dvacáté století neméně než třeba Nietzsche nebo než Kierkegaard. Samozřejmě všichni falešně. Ale mocně. Jiný hlas: Celá ta tradice, tak jak ji popisujete, se zdá být tradicí nefilosofickou. Jako kdyby se někde pod nánosem toho *pozitivismu* filosofie vytratila a jako kdyby celé dnešní vzdělání se soustředilo na fakta, nikoliv na moudrost nebo na pravdu.

Hejdánek: Na jednu stranu máte pravdu, na druhou stranu ale se nedomluvíme nikdo s nikým, co to je vlastně ta moudrost a co to je ta pravda. To je ten problém, že to je zatížení nejenom naše – já jsem vykládal, jak to bylo u nás a v tom případě skutečně jsem se držel jenom našich hranic, historicky i současně – ale ono to není o moc lepší jinde. Ten *pozitivismus* ovládl celou Anglii, do velké míry dnes prostřednictvím toho pronikl do Ameriky a z Ameriky se nám vrátil jako *analytická filosofie*. Čímž neříkám, že to je vynález americký, to není. To je všechno evropského původu. A když se to vrací, tak vlastně je to takový zvláštní proces, který musíme studovat, je to zajímavé, je to intelektuálně až atraktivní, ta *analytická filosofie*, ale je to jakási perverze filosofická. Teď mě sežerou samozřejmě. Je to pokus, a nebyl jediný, ale nejvýznamnější pokus, jak s filosofií skončit, jak z ní udělat vědu.

Jiný hlas: A filosofie není věda? Nemá být věda?

Hejdánek: No filosofie, tady byla dříve než vědy. Vědy vznikly tak, že se oddělily, odlouply od filosofie a ztratily ten filosofický základ a od té doby ho nemohou najít, protože ho nehledají.

Jiný hlas: Na vlnách Českého rozhlasu 3 stanice Vltava posloucháte *Filosofické setkávání*, jehož hlavním hostem je filosof Ladislav Hejdánek. Hudbu vybral kolega Jindřich Bálek, ale vybral ji s ohledem na našeho hosta. Vy, pane profesore, máte asi dost rád Johanna Sebastiana Bacha.

Hejdánek: Já těch velikánů hudebních mám rád víc. Já bych se neodvážil říct, že mám Bacha raději než jiné. Já mám velice rád i... no nebudu vykládat... Mozarta mám rád, Haydna mám rád, Händla mám rád, Beethovena mám rád, některé věci. Některé mě tak trochu vnitřně rozkládají. Bach, ten mě nerozkládá nikdy. Ale já mám k Bachovi takový ještě takový užitek, pragmatický vztah. Já si pouštím Bacha, když jsem v depresi, když se mi do ničeho nechce, mám dojem, že ty žvásty, které píšu nebo připravuji, že to za nic nestojí, že nemá cenu, že si toho stejně nikdo nevšimne. A teď si pustím Bacha a uvědomím si, že ten chudák žil velmi skromně, že měl haldu dětí, mnohem víc než já, že byl ještě ponižován způsobem, o kterém mně se nezdá, protože já jsem si ponižování od estébáků nějak moc nebral k srdci. A tento člověk, aniž ho za to platili, aniž vynucoval, aby ho platili lépe, tak vydával ze sebe něco neuvěřitelného. Víc než byl, víc než mohl. On dělal vždycky to nejkrajnější, co ještě... a teď já zahanben tímto mužem, navíc inspirován jakousi zvláštní aurou kolem té hudby. Já když to poslouchám, já nejsem schopen – a bohužel je to pravda o dřívějších dobách, teď už ani tohle mě někdy neprobudí – nejsem schopen tomu odolat. Zavřu to a jdu něco dělat, poněvadž si říkám, ty nemáš právo si poslouchat Bacha a jen tak u toho sedět. Je to něco jako když člověk vzhlíží k nějakému vzoru a nechce zůstat pozadu.

Jiný hlas: Jak moc často vás přepadá ta myšlenka o marnosti? O tom, že to, co píšete jako filosof, je marné a k ničemu?

Hejdánek: Asi posledních osmnáct let. Víte, něco chci psát, já rád píšu, ale takové poznámky. Ale pomyšlení, že bych z toho měl něco udělat, kdo by to četl? Ta myšlenka marnosti je už v Bibli: marnost nad marnost a všechno marnost. A psaní knih nemá konce. Dneska píše kdekdo, proč bych měl i já?

Jiný hlas: Já bych teď přece jenom využil toho jistého generačního rozpětí tady ve studiu a zeptal bych se i mladších účastníků naší debaty, jestli si připouštějí marnost filosofie, marnost psaní a jak často je přepadá a nebo naopak třeba vůbec nepřepadá takováhle myšlenka.

Tak marnost asi se objevuje v mém uvažování tehdy, kdy zvažuji situaci, v které dnes ta filosofie je, a uvědomuji si, že jsme někde vlastně na konci určité etapy a nevíme teď úplně, co přesně máme udělat dál nebo kudy vede dál ta cesta. A bohužel to není dnes tak, jak by to bylo před nějakými několika více sty lety, kdy určitá tradice nějak sama nesla určitou vlnu energie nebo vlnu inspirace a ti filosofové se mohli snadno přidat k určité tradici a ono to fungovalo. Tenhle luxus, zdá se mi, v dnešní době nemáme,

a proto každý musí nějak zvlášť sám za sebe hledat tu cestu a to je velmi obtížné.

Chcete na to reagovat, pane profesore?

Hejdánek: No já s tím naprosto souhlasím, je to obtížné. Patočka reagoval na Heideggera, jednoho z největších evropských filosofů minulého století, když měl přednášku a pak to vyšlo, *O konci filosofie*. Heidegger si to trochu usnadnil, že hned na začátku řekl, že filosofie je *metafyzika*. Takže on vlastně hovořil o konci *metafyziky*. To je změkčení problému. Nejenom *metafyzika*. Spousta filosofů se s tím pere a už se pokoušejí, jak se té *metafyziky* zbavit, a dost úspěšně, ne v celku, ale v takových jednotlivých pokusech. Patočka potom měl takovou přednášku, kde navázal na toho Heideggera a vysloveně už mluvil o konci filosofie. Nevedl to tímto zjednodušeným způsobem, ale pokoušel se sám ukázat, co všechno z té filosofie vlastně končí. Je to moc zajímavá přednáška, je třeba ji přečíst. Je to jakási analogie s tím, že když je někdo nadšenec filosofický, tak že má dojem, že filosofie je věčná. A dokonce ještě se může opřít o středověké autory, kdy se stalo úplně běžným mluvit o *věčné filosofii*. Prostě filosofie může jako všechno v tomto světě nejenom začít – ona měla svůj začátek – ale může také skončit.

Ale já bych k tomu řekl jenom to, že to záleží na nás. Pokud ji budeme pěstovat, tak ta filosofie neskončí. Ta filosofie není osudově předurčena k tomu, aby se vnitřně vyčerpala. Přece filosofie skončila už mnohokrát v minulosti. Víte, když takový Parmenidés prohlásil, že není žádná mnohost, není pohyb, není čas, je jenom jedno a to je zároveň všechno, tak to byl konec filosofie. Dál už se nedá nic říct, nic myslet. Dokonce ani nic kromě toho jednoho tady není, aby to myslelo. No a filosofie se z toho vždycky vybabrala. Teď jde o to, jestli se my také z toho vybabráme. Ale musíme vzít vážně, že něco končí. Musíme vzít vážně, že nestačí se pohybovat jako rybky v akváriu a vždycky se honit za tím, kdo něco nového vymyslí, a hned když někdo zas něco jiného, tak zas za ním. To je nejlepší způsob, jak s filosofií definitivně skončit.

Jiný hlas: Padlo tu několikrát jméno Patočka a my jsme dnešní debatu do jisté míry předznamenalí stým výročí narození filosofa Jana Patočky. Kolega Jindřich Bálek v této souvislosti navštívil s mikrofonom několik osobností, kterých se odkaz filosofa Jana Patočky nějakým způsobem dotýká.

Ano a bylo k tomu svým způsobem víc příležitostí než jindy, protože v závěru dubna se v Praze konala velká mezinárodní konference o Patočkově a v jejím rámci také Františka Sokolová, jedna z Patočkových dcer, připravila výstavu, která byla jakýmsi v Carolinu vystaveným malým portrétem tohoto filosofa. A já jsem navštívil tehdy vernisáž a bylo pozoruhodné tam potkat také jednoho hosta, kterého bych tam vůbec nečekal, a to byl ministr zahraničí Karel Schwarzenberg. Já myslím, že by mohl dostat slovo.

Myslím, že Carolinum je ten rámec, kde výstava o Patočkově musí být, poněvadž to je opravdu hvězda naší univerzity. Za druhé, považuju Patočku opravdu za jednu z nejvýznamnějších osob českého národa, bohužel někdy u nás ještě příliš málo známého. Někteří to jméno citují, ale nechtou ho, ale je to člověk, který nás proslavil po celém světě. Patočka se cituje, čte, studuje snad víc v zahraničí než u nás.

Jakým způsobem jste se vy osobně s ním nebo s jeho dílem setkával, dají se zmínit nějaké příklady?

Já jsem bohužel už nestihl se s ním setkat osobně. Jediný způsob, jak jsem se s ním, s jeho dílem, mimo to, že jsem něco četl, setkal, byl, že ve Vídni je *Institut für die Wissenschaften vom Menschen* a ty vydaly jakožto první všechny Patočkovy spisy a na tom vydávání a na tom ústavu jsem se trochu podílel.

Jiný hlas: Je myslím pěkné mít ministra, který se alespoň trochu zasloužil o vydávání filosofických spisů Jana Patočky v zahraničí. Tím by se kupříkladu někteří bývalí ministři kultury pochlubit nemohli. Jindro, koho jsi oslovil jako dalšího?

Jiný hlas: Dalším, kdo se zúčastnil té vernisáže, byl básník a překladatel Jan Vladislav, který na něj zavzpomínal z úplně jiného úhlu, i protože jsme předtím stáli krátce před jednou z fotografií z Patočkova pohřbu, jehož okolnosti přece jenom jsou známy. Takže teď možná může dostat slovo on.

Jiný hlas: Já jsem si uvědomil tyto dny, že jsem byl asi poslední, kdo ho viděl doma ještě živého, protože pro mě poslal, než ho odvezli do nemocnice, že mi něco chce říct. Tak jsem za ním přišel, to bylo to ráno, myslím, že to byla středa. On tam ležel s modrýma očima, které svítily, a chvíli jsme hovořili. Já jsem říkal, že snad si tam odpočine a že tam snad bude mít pokoj od policie a tak dále. Vtom přiběhli ti dva chlapíci

ze sanitky, tak ho odvezli, a to myslím už ho potom nikdo doma neviděl. Potom jsem se dozvěděl, v neděli mi někdo telefonoval, že pan profesor zemřel.

Jiný hlas: Před chvílí jsme stáli u fotografií z Patočkova pohřbu. Jak byste popsal tu atmosféru?

Jiný hlas: Bylo to tak trochu hanebné a o to důstojnější, že lidé nereagovali na ty provokace policejní, na ty policejní fotografie, na ty, co nás filmovali a podobně, a na tu helikoptéru, která tam řvala nad námi, aby přehlušila jakýkoliv projev, včetně modlitby. Jen ten Otčenáš potom, který se modlilo celé to shromáždění, snad přehlušil na chvíli ten řev. A samozřejmě vedle byly, o tom lidé nevědí, motorky, protože tam je hřiště policejní jakési, a tam spustili motorky a túrovali. Ale přesto, jak říkám, bylo to shromáždění velmi důstojné a potom se lidé rozházeli. Doufal jsem, že ty filmy někde se najdou a že se budou také někdy promítat, zatím se to nestalo.

Jiný hlas: Vy jste básník, překladatel, čili člověk z jiného oboru. Čím vás Patočka oslovuje, čím k vám promlouvají jeho texty?

Jiný hlas: Já jsem byl nejdříve jeho žák v tom smyslu, že jsem chodil na jeho přednášky a podobně. Potom jsme se sblížili a postupně, jak přibývala léta, tak jsem se stal, mohu říct, jeho přítelem. On chodil k nám do rodiny, do bytu, často něco u nás pojedl, často na mě čekal, když něco potřeboval právě v těch takových obtížných letech, kdy mu odpojili telefon. A když nebylo možno telefonovat z pošty, tak telefonoval od nás, přišel k nám, protože jsme byli tak trochu sousedi. Stačilo sejít z té jeho ulice Tomanovy k nám na Bělohorskou.

Tak jsme se mohli snadno sblížit také proto, že náš společný zájem bylo umění. On byl velkým znalcem umění a především neobyčejným znalcem poezie, francouzské, německé, české. Psal o Máchovi, miloval Hölderlina, dovedl zpaměti recitovat celé pasáže, celé básně z Baudelaira. V jednom dopise mi dokonce říkal, že lituje, že naše pracovní sféry jsou přece jenom vzdálené, asi chtěl říct, že nejsem filosof. Já filosof nejsem, ale jeho věci jsem četl, některé věci dokonce jsem vydával v edici *Kvart*, zejména ty poslední *Kacířské eseje*. Tak dodnes mám rukopis, tedy fotokopii, protože originál jsem odevzdal do archivu.

Jiný hlas: Tolik Jan Vladislav. Koho jsi, Jindro, oslovil do třetice?

Jiný hlas: Toho zahájení se samozřejmě zúčastnil také Jan Sokol, manžel jedné z dcer Jana Patočky. Toho jsem navštívil už o den dřív přímo u něj doma a z toho byla taková delší rozprava vůbec o Patočkově životě a díle. Moje první otázka byla, nakolik je Patočka vlastně typicky český filosof, nebo nakolik se opíral spíš o nějaké jiné tradice?

Jiný hlas: Já myslím, že Patočka byl vlastenec. Za války, to, co publikoval, je všechno na povzbuzení češství a Čechů, ale na českou filosofii moc nenavazoval. Patočkovy kořeny jsou všechny jinde a on je spíš filosof evropský než český, i když samozřejmě většinou psal česky. Ale ta filosofie, to moc nevím, kde by se tady, možná trochu Komenský, ale tak jako velmi nepřímě.

Jiný hlas: Bylo to Patočkovo angažmá v *Chartě* to, čím je nejznámější, něco, co integrálně vyplývá z jeho filosofie a z jeho postojů, anebo je to něco, co v okruhu jeho kolegů a přátel mohlo způsobit spíš jisté překvapení?

Jiný hlas: Ano, máte pravdu. Patočka tímto jaksi prolomil tu bariéru, kterou přirozeně vytváří jazyk a ta vzdálenost. To, že ten člověk nemá ty kontakty, nemohl být přítomen, nemohl se účastnit těch sedánek, a že psal ve velmi odlehlém jazyce, to vytváří jakousi bariéru a tu do jisté míry to politické angažmá, ten jeho osud s *Chartou*, jakoby prolomil. Jinak jistě mnoho lidí mohlo být překvapeno, protože Patočka se celý život politice v technickém slova smyslu, tedy řekněme boji o moc nebo něčemu takovému, úzkostlivě vyhýbal.

Dokonce ještě v osmašedesátém roce se nezapojil do žádné politické debaty a věnoval se jenom těm otázkám reformy akademie věd, vysokých škol a tak dále. Velmi se snažil, aby se nestal veřejnou osobou. Ale na druhé straně v jádře věci Patočka je vlastně platónik, vždycky byl, a jeho takové ústřední téma je péče o duši, kterou samozřejmě nechápe tak jako Platón, jinak trochu, ale tohle je takové ústřední téma. Mám ten dojem z toho, co potom Patočka v *Chartě* dělal a zejména psal o *Chartě*, že v tom angažmá viděl právě jakési angažmá ve věci té péče o duši, a nikoliv politiky ve smyslu, kdo má vládnout a jak.

Jiný hlas: Zároveň jste zažil Patočku osobně i jako jeho zeť. Kdy jste ho poprvé poznal a máte nějaké charakteristické osobní vzpomínky?

Jiný hlas: Já jsem Patočku znal od dětství, protože on byl přítel mých rodičů, takže už za války k nám občas docházel. Byl člověk, který udělal na každého velký dojem, jednak takovou vážností, ohromnou erudicí na první pohled, ale taky živostí. Patočka byl velmi společenský člověk. Když přišel někam, tak byl vždycky rád mezi lidmi a velmi ho těšilo mluvit v nějakém prostředí. Měl zvláštní kouzlo, kterému člověk snadno podlehl. Měl neobyčejný talent třeba hudební, nebo občas i takový, řekněme, divadelní. Karikoval různé známé postavy, nebo když něco četl, nějakou literaturu předčítal, to bylo vždycky potěšení. Když recitoval Homéra nebo nějaké řecké básně, to bylo báječné. To bylo něco, co člověk nemůže zapomenout.

Jiný hlas: Vnímali jste ho jako člověka, který má hodně oddělený svět soukromý a osobní a ten svět akademický, univerzitní? Nebo to bylo propojené?

Jiný hlas: Tohle je těžká otázka. Mám ten dojem, že Patočka, když to řeknu trochu drsněji, vlastně na prvním místě měl filosofii. Vždycky. A všechno ostatní bylo až na druhém místě. Tohle dokonce i občas říkal a taky to tak bylo. Pro něj ta rozhodující věc byla myslet, číst, filosofovat.

Jiný hlas: Patočka je vlastně těžký. Pro mě je ta Patočkova filosofie, abych tak řekl, příliš technická. Filosofická v tom technickém slova smyslu. Tedy příliš omezená co do témat, ta klasická fenomenologická témata a zároveň velmi obtížná co do pochopení. Ale víte, Patočka tady vlastně udělal tu filosofii. Dneska je tady velmi málo filosofů, kteří by nebyli ovlivněni Patočkou nějak. Celá tedy nejen moje, ale i ta mladší generace ve velké části prošla touto školou. A i když se k němu nehlásí, nebo se staví na zadní, nebo občas si některý na něm i třeba trochu plivne v novinách, tak to nevadí, ale jsou všichni tímhle poznamenáni a Patočka nám všem nastavil jakousi laťku a jakési zrcadlo, co to znamená filosofovat. A to je nesmazatelná stopa, kterou tady zanechal. Takže tady přece jenom je ta filosofie, je tedy méně díky Patočkovi, je méně pod vlivem té anglosaské *language philosophy*, je tady živější ta fenomenologická tradice a celá řada dalších věcí, je tady živější zájem o tu antickou filosofii bezprostředně, tedy z první ruky, a tak dále. Spousta takových rysů, které tady opravdu založil Patočka. Takže to není otázka, kdo píše o něm, nebo kdo komentuje jeho spisy, taky se to dělá, ale ta stopa, kterou zanechal v české filosofické obci, je myslím velmi významná.

Jiný hlas: Říká filosof Jan Sokol v rozhovoru s Jindřichem Bálkem. Host setkávání Ladislav Hejdánek na mnoha místech přikyvoval.

Hejdánek: No zejména v tom smyslu, že když byl jednou ten ústav pro vydávání Patočkových spisů zřízen, bych očekával, že jednak se to bude vydávat rychleji, zvlášť když na tom spolupracují i postgraduální studenti z ciziny, a zadruhé, že skutečně udělá něco také pro zpopularizování. Víte, to je po mém soudu taková okrajová věc, že se po Patočkovi pojmenuje autostráda, nebo že se dělají teď ty konference a každý říká, jaký to byl vynikající člověk. Tady důležité je, že za celou tu dobu, co tady jsme, nevyšla žádná pořádná důkladná práce o Patočkovi. To je hanba. My tady máme o Patočkovi několik málo studií, které jsou velmi dobré, Rezekových, pak máme ten překlad toho nepříliš povedeného úvodu nebo předmluvy, už si to doslova nepamatuju, toho amerického vydání vybraných textů z Patočky, co dělal profesor Kohák ještě v Americe. On to vlastně nepřepřeloval, to se jenom přeložilo, a za tu dobu už se toho udělalo... My nemáme nic dalšího. My teprve začínáme. Ti mladí filosofové teprve začínají se tím zabývat a odkrývají nejpozoruhodnější věci například v archivu, o nichž se ještě na počátku 90. let nevědělo.

Patočka v osmašedesátém nebo v devětašedesátém dal do *Památníku písemnictví* několik krabic se svými texty, a ty vlastně nejsou zpracovány zatím, nejsou zařazeny tam, kam by měly, už v těch svazcích, které vyšly. Prostě je to takové málo uspokojivé a vlastně kromě toho, že Patočka zemřel podobně jako Hus a Palach, tak o tom nikdo pořádně neví. To je vada, po mém soudu, ta jakási propagace. Zní to blbě, když jde o filosofii, ale já si myslím, že to je důležité, že to tak trochu odpovídá příliš tomu, že vlastně nás ta filosofie Patočkova nezajímá. Nás na něm zajímá, že byl jeden z prvních, kdo podepsal *Chartu*, že byl jeden ze tří prvních mluvčích a že zahynul v této funkci. To se tak prostě mluví o Husovi a je to slavná

postava našich dějin, ale nikdo toho Husa neče.

--- (00551225\_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Ukázku z *Dobře temperovaného klavíru* Johanna Sebastiana Bacha hrál Svjatoslav Richter. V setkávání na vlnách Českého rozhlasu 3 stanice Vltava. Hlavním hostem setkávání je filosof, profesor Ladislav Hejdánek. My bychom teď, pane profesore, docela rádi ocitovali jeden malý úryvek z jednoho vašeho díla.

Jiný hlas: Evropa je v úpadku už nejméně dvě století, jak dokládá celá řada myslitelů. Například Hegel ten úpadek viděl i v umění, a dokonce po politickém vyvrcholení v Napoleonovi a po myšlenkovém a duchovním vyvrcholení ve své osobě očekával konec dějin. Řada autorů psala o úpadku Západu a náš Patočka ještě v posledních letech života psal o přicházející době poevropské. Stav dnešní Evropy až bolestně připomíná dobu upadajícího Říma, včetně té postmoderní rozkolísanosti a rozplizlosti, ztráty vnitřní pevnosti a bezbrannosti vůči nákaze kdejakým nesmyslem.

Jiný hlas: To byl kratičký úryvek z relativně nedávného projevu pro nadaci Broni Millerové v Brně. A já bych na tento úryvek navázal otázkou pro studenty, kteří jsou v tuto chvíli ve studiu. Neznělo to příliš pesimisticky, když se řekne, že Evropa je v úpadku už nejméně dvě století? Co to přirovnání k rozpadu říše římské? Není to pro dnešního mladého člověka jenom jakýmsi zvoláním filosofa, který nepochopil tuto dobu a nejde s touto dobou?

Jiný hlas: Je pravda, že my asi máme trochu jiný sklon akcentovat dnešní například rozvoj techniky jako velkou výzvu a velké směřování dnešní doby, a tak můžeme vnímat ty formulace, které zazněly, spíše jako jakési konstatování někoho, kdo žil v trochu jiném světě, ale my žijeme dnes něčím jiným a to něco jiného je naprosto v pořádku.

Jiný hlas: Tady by mě zajímalo, do jaké míry to byl opravdu osobní názor, ale budiž. Tak já myslím, že ten postřeh o tom, že tahle doba je rozplizlá, že se rozpadá, je vnitřně nepevná, je pravdivý a to myslím, že kvůli tomu, že téhle době chybí nějaká společná myšlenka, společná vize, a myslím, že před těmi dvě stě lety tady ještě nějaká společná myšlenka byla a dál do minulosti asi taky, bylo to zkrátka doba, kdy Evropa byla nějak společně spojená něčím společným.

Jiný hlas: Já nevím, jestli by se mělo říct, že Evropa je v úpadku dvě stě let, takto vymezit. Mám dojem, že se i v těch minulých dvou stech letech lidé třeba častěji víc pokoušeli tu krizi nějak překonat a reflektovat, ale to, jak to míří proti té současnosti, to bych naprosto souhlasil.

Jiný hlas: Pane profesore, do jaké míry je vlastně typické, že se filosof vyjadřuje ke své době, že ji charakterizuje, že ji hodnotí? Ledkterí filosofové by to pokládali za jistou zpronevěru vůči filosofii.

Hejdánek: Já nejsem si jist, že by to bylo hodně filosofů, kteří tohle by považovali skutečně vnitřně za zpronevěru vůči filosofii, spíše bych to podezíral z jakési účelové ideologizace takového pokusu argumentovat *pro domo sua*, pro sebe samé, že raději s tou dobou, s tou politikou, s tou veřejnou správou věcí a tak dál raději nechtějí mít nic společného, zejména se nedostat do nějakého konfliktu a jak to omluvit.

Jiný hlas: A má se filosof zabývat svou dobou a je podmínkou, aby jí rozuměl?

Hejdánek: No tak je to podmínkou toho, aby byl filosof. Jestli filosof vůbec má nějakou základní povinnost, tak to je, aby se dokázal orientovat ve světě, ve kterém je, a to i ve světě myšlenky, a aby měl náležitý odstup a kritický přístup k svému vlastnímu myšlení. A to není možné bez kritického přístupu k myšlení té doby a k té době celé. Prostě to souvisí s filosofií do té míry, že když to někdo nedělá, ať už říká, co chce, tak není filosof.

Jiný hlas: Nakolik je tohle pro vás, milí přátelé, typické vymezení úlohy filosofa? Napadlo by vás, že filosof je právě toto?

Jiný hlas: Mně napadá, když jsme tady několikrát mluvili o tom, že filosofie asi mladým lidem není úplně blízká, takže kdyby to opravdu bylo tak, že filosof se nějak snaží reflektovat tu současnou dobu, tak možná, že by těm mladým lidem byla mnohem bližší, protože by to bylo o něčem, co oni žijí sami.

Jiný hlas: Takže takovéhle pojetí, které jsme teď tu slyšeli, tak takové by se nám líbilo?

Jiný hlas: No rozhodně mi to přišlo zajímavější než to dnešní, co slýchám ve škole.

Jiný hlas: Já bych k tomu všemu dodal trochu skepticky, že pokud by se to líbilo, tak by se ten filosof musel ptát, kde dělá chyby.

Jiný hlas: Počkejte, filosof se nesmí líbit? Je to podmínka?

Jiný hlas: No, když se moc líbí, tak někde dělá chybu. Ale mně právě přijde, že ti filosofové, o kterých i já z dějin vím, že kritizovali ducha doby nebo byli proti tomu, co v té době bylo, nějak se zabývali tou současností, tak vlastně skončili spíš špatně. Když si vzpomeneme na Sokrata, tak ten dobře nedopadl, nelíbil se tedy úplně, když si vzpomeneme na Patočku, tak ten taky vlastně z oblibou u mocných dopadl tak špatně, že prostě zemřel.

Hejdánek: To záleží na tom, co považujeme za to, že člověk dopadne špatně. Představte si, že do sedmdesáti let nenapíšete jedinou řádku a najde se žák, který o vás napíše x dialogů a dva a půl tisíce let se to čte a všude tam vystupuje Sokrates. Tak to je jedna věc. Za druhé, filosof, který nemá žádný velký ohlas, o němž málo lidí ví, pár odborníků, trpí několikanásobným vyhazovem z univerzit a pak umře za takových dramatických okolností a najednou všichni o něm vědí. My nevíme, co bude dál, že? Možná, že Patočka se ukáže ještě daleko větší osobností, než mi si dnes dovedeme představit. Je to neúspěch tohle? Já bych vzpomněl brněnské filosofky o maličko starší než Patočka, která, když se dozvěděla, že Patočka zemřel, byli jsme u toho, tak říkala: „To je šťastná smrt, to se Patočkovi podařilo.“

A myslela to vážně. To je přece, to je něco jako pro generála nebo vojvodu, ne ty dnešní, padnout v boji. To je čest, to je největší vyznamenání, za co by člověk spíš mohl dát svůj život než právě za něco takového? To je úspěch filosofa.

Jiný hlas: Rozumím tomu správně, že filosofie musí být boj? Nemůže být filosof třeba zavřen do kabinetu a potichu psát a pak třeba překvapit svět báječným filosofickým spisem?

Hejdánek: Filosof, který nikdy neodejde do své myšlenkové laboratoře, kde je sám se sebou a kdy pracuje laboratorním způsobem, tak není pořádný filosof. Ale filosof, který tam zůstane celý život a nevyleze, taky není filosof.

Jiný hlas: Poslechněme si teď z pera filosofa Ladislava Hejdánka další ukázkou.

Jiný hlas: Především si myslím, že svoboda není něčím, co bychom mohli mít, to je vlastnit jako něco s námi srostlého. Svoboda je jistě velmi cenná, a to nutně znamená, že není ani zadarmo, ani jen tak a nadarmo. Život svobodný je něco, čemu se každý z nás musel naučit a čemu se i nadále musí učit po celý život, k čemu se musí vždy znovu rozhodovat, čeho se musí usilovně snažit vždy znovu dosahovat. Proto má v demokracii tak velkou úlohu také výchova ke svobodě, zejména pak příkladem. Musíme se také odvyknout hledat původ ohrožení naší svobody jen venku kolem sebe, v okolnostech. Neboť původcem své vlastní nesvobodnosti můžeme být také my sami. Svobodný člověk musí umět být svobodný i sám od sebe, osvobodit se od své takzvané přirozenosti. Mluvíme tu o sebeovládání. V tom přece spočívá kultivovanost a kultura.

Hejdánek: kdo to nedokáže, tomu se jeho svoboda převrací ve svévoli.

Svoboda je cosi jako vnitřní síla, nadvláda ducha nad danostmi a okolnostmi, tedy i nad vlastní přirozeností, nad vlastní povahou. Každý z nás se narodil do nějakých okolností a s nějakými dispozicemi. Nemá proto dobrý smysl si dělat nároky na jiné okolnosti a stěžovat si na ty dané. Naše svoboda spočívá v tom, že v těch okolnostech, do nichž jsme se dostali, uděláme všechno pro to, abychom napravili, co se dá. Napravovat okolnosti můžeme jen zřídka sami a pro sebe, navíc by to znamenalo zase jen svobodu zvrhlou, kdy si chceme jen vylepšit své vlastní soukromé postavení v daných okolnostech, ale nechceme ty okolnosti změnit. Pokud opravdu chceme změnit okolnosti, pak nejen pro sebe, ale především také pro ty druhé, zejména pro ty, kteří okolnostmi nejvíce trpí. A to můžeme podniknout jen společně s jinými lidmi, také vnitřně svobodnými. Svoboda nás proto nikdy neizoluje, nedělá z nás individualisty, i když každá skutečná svoboda je individuální. Skutečně svobodní lidé si navzájem rozumějí a jsou nakloněni spolupráci.

Jiný hlas: Skutečně svobodní lidé si navzájem rozumějí a jsou nakloněni spolupráci. Není to trochu

překvapivý akcent pro člověka, který studuje filosofickou fakultu nebo nějakou jinou školu? Něco, co jde úplně mimo ducha této doby? Ledaskdo se dnes například snaží dezinterpretovat ekonomii v tom smyslu, jako by pravou svobodou bylo dělat jen to, co já chci, co je pro mě zrovna teď v tento okamžik výhodné, a že tedy svoboda s kolektivním zapojením vůbec nesouvisí.

Já tenhle text znám a ten akcent je mně osobně hodně sympatický. Ale musím říct, že u nás na pedagogické fakultě svoboda není úplně zajímavým tématem a učitelé si myslí, že se svobodní prostě narodí, mají právo se vyjadřovat a tak dále, všechno, co nám zaručuje *Listina základních práv a svobod*, a co o tom vlastně dál přemýšlet nebo co k tomu dál říct.

Ten text vlastně popisuje tu svobodu hodně kacířsky proti duchu doby, protože opravdu to dnešní pojetí je: svobodný jsem proto, abych pracoval na svém prospěchu, abych si to nějakým způsobem užil. A tohleto je spíš svoboda, která mě vlastně spojuje s nějakými dalšími lidmi, která mě i k něčemu zavazuje. Je to taková svoboda s takovou zátěží odpovědnosti, že to člověka až zaskočí, co všechno se do toho slova vejde.

Pane profesore, mnohý politik by dnes řekl: Vždyť je to výsledek obrovské politické práce, jestliže lidé uznávají, že se rodí svobodní, a vy, filosof, teď těm politikům tu práci kazíte. Proč to děláte?

Hejdánek: No, když už bych to takhle přijal, tu otázku, já bych ji musel předělat, ale když ji přijmu, tak na to stručně odpovím. Dělán to proto, že politikové si myslí, že oni mohou vůbec to dokázat, že mohou mít tu zásluhu, že tu svobodu těm druhým přinesou, a chtějí vlastně ty druhé přesvědčit, lépe řečeno ukecat, že to vezmou vážně, že jsou těm politikům pak vděční za tu svou údajnou svobodu, která žádnou svobodou není, protože oni jsou vlečeni těmi politiky. Zatímco v pořádné společnosti demokratické ti politikové mají dělat to, co ta veřejnost chce, a oni nikdy to nedělají. Oni dělají něco, čemu ti druzí nerozumí. Ve chvíli, kdy mají být přitaženi k odpovědnosti, tak začnou okamžitě mluvit tak, jak to naši politikové dělají, to jest, že mluví dlouze a detailně a samá cizí slova a nikdo neví, o čem to je. Oni to umějí. Dneska stát se politikem znamená naučit se mluvit tak, abyste nic neřekli. Tedy to je pseudosvoboda. Svoboda je, když něčemu rozumím a dovedu to posoudit, a ne, když tu svou svobodu předám někomu a on to za mě domyslí, on to za mě rozhodne.

Jiný hlas: Takže svoboda je něco, čemu se člověk, jestli tomu dobře rozumím, musí učit, a pokud se to nezačne učit, tak bude nesvobodný.

Hejdánek: Ano, stačí zkusit, jak to vypadá, když nějaké malé dítě není tomu svobodnému životu vyučováno. To stačí. A nemusí to být zrovna dítě vychované vlčicí, ale třeba se narodí jako otrocké dítě, dítě vychované jako otrok, a není mu to divné, protože dítě je připraveno na všechno, jen když to může přežít, tak se adaptuje. Ale víte, jak v Evropě to vypadá s dětmi? Ony se staví na zadní ve dvou letech, a to je proto, že je učíme svobodě. Ovšem učíme je špatně, protože oni si myslí, mají dojem, že když prosadí svou vůli, že prosazují svou svobodu. A to je hluboký omyl, a to je omyl těch rodičů, ne těch dětí.

Jiný hlas: Můžu se za nás, budoucí učitelky, zeptat, jak správně vychovávat ke svobodě? Ale to je otázka, pane profesore.

Hejdánek: Otázka, ano. Důležité je třeba zeptat se každou chvíli dítěte, co by udělalo v této situaci, v níž ještě to dítě má přehled, o níž ví, že má ty dvě možnosti. Ne tak jako: Tak co, máme jít na vycházku nebo ne? No, to není správná výchova. Vypadá to, že bude pršet, možná že zmoknem, máme raději zůstat doma? A to dítě ví, že tady jsou dvě možnosti a jedna je riskantní a druhá zas je méně kvalitní, ale méně riskantní. To je výchova ke svobodě, že vždycky dáváte, a ne: Ale že půjdeme tamhle, vid', raději půjdeme tamhle. No, to je ukecávání toho dítěte, to není výchova ke svobodě.

Jiný hlas: Dozněl úryvek z Bachovy *Třetí orchestrální suity*. Naše setkávání je po hudební stránce tedy zatím vyloženě bachovské, byť jsme zvažovali ještě jiné varianty. A host našeho setkávání Ladislav Hejdánek říkal, že vždycky, když slyší Bacha, tak má nutkání utéci a jít na něčem pracovat. Ale ještě to, pane profesore, nějaký okamžik budete muset vydržet. Já teď chystám pro studenty, kteří jsou ve studiu, zdánlivě jednoduchou, na položení jednoduchou, na zodpovězení možná ne tak jednoduchou otázku: Co chtít po filosofovi dnešní doby? Jaký by měl být filosof, jakého chceme mít, co od něho požadujeme, co

od filosofie očekáváme?

Já na to odpovím zkušeností se svou sestrou, která je lékařka, ale zároveň je to člověk, který má o filosofii zájem, a dostala se jí do ruky knížka současného filosofa, ráda by si to přečetla, ale zároveň tomu vůbec nerozuměla. Tak já bych na to odpověděl tím, že filosofie by měla být pokud možno srozumitelná.

Mně by přišlo dobré, kdyby se filosofům dařilo být víc obecně nějakou společenskou autoritou, ale úplně nevím, co jim poradit, aby toho dosáhli.

Já bych k tomu přidal jednu takovou konkrétní radu, být asi víc viditelní ve veřejném prostoru.

A já bych souhlasil s podotknutím, že aniž bych chtěl, aby filosofové nějak ubírali na hloubce svých myšlenek, bylo by určitě dobré, kdyby se vyjadřovali k tématům aktuálním a pro normální lidi srozumitelným jazykem.

A mě ještě napadlo, že by mohli méně mluvit o tom, co nemáme dělat, a více by mohli mluvit o tom, co máme dělat.

Jako student ekonomie bych chtěl od filosofie nejenom jasné vymezení rámce, co by moje věda měla dělat a kam by měla zacházet, ale i určité porozumění pro tuto vědu, protože mnohdy rady některých filosofů či sociologů znějí velmi naivně.

Já doufám, že mě filosofové můžou otevřít nějaký nový prostor, že mi můžou položit otázky, které jsem si nepoložila, že mi můžou pomoci podívat se na sebe, na realitu, na dnešek tak, jak to ze své pozice neumím.

Mně by se vlastně na filosofech současné doby hodně líbilo, kdyby se méně zdráhali mít nějaký opravdický vliv na živé lidi kolem sebe a kdyby se nevyhýbali tomu vychovávat nějaké své žáky a nástupce.

Mně by se líbilo, kdyby nějaký současný filosof byl schopen přijít s nějakým nápadem, který by trochu odpověděl na tu naši dvoustletou krizi. Pořád mluvíme o tom, že nevíme, co se sebou, že máme krizi hodnot, ale co s tím, to neví nikdo. Prostě by to chtělo nějakou myšlenku pro příští tisíciletí, že? Těch požadavků tu, pane profesore, zaznělo mnoho. Co s tím?

Hejdánek: Já jsem už předtím, když jsme tady chvilku mluvili sami bez vysílání, tak jsem říkal, že si rád vyslechnu, co kdo bude říkat, abych se vyvaroval toho dělat právě to, co se očekává. To byl samozřejmě pokus o paradox.

Ono opravdu na tom něco je, že filosof by uměl, nebo by měl umět říci něco jednoduše, ale nedovedete si představit, jak je to obtížné. A musíte si zároveň uvědomit, že filosofie je také velmi odborná disciplína a že právě ti největší, nejlepší filosofové jsou v situaci *Einsteinů*, kteří nedokáží tu svou novou teorii vyslovit tak, aby získali davy. A že to trvá několik generací, než se to trochu nějak vstřebá, a do té doby se ukáže, že vlastně to byla chyba a že už jsou jiné teorie.

Je to strašně obtížná věc. Filosofie není snadná a nesmí nás mýlit, že někteří lidé si myslí, že to umí, že to dokážou, že mluví velmi jednoduše, ale vůbec to nemají promyšlené. To promyšlení do hloubky, to je nesnadná práce a opravdu to mohou dělat jenom někteří. Ta průprava, příprava, ta ustavičná, nikdy neutuchající snaha ještě se prodrat o něco hlouběji, to je něco, co znemožňuje ihned to vynést na povrch a ukázat to a dát to do muzea.

Takže je to pěkné to chtít na filosofech, ale nakonec ten filosof musí sám si pro sebe říct, jak filosofii rozumí, jak chápe její povinnosti a plnit ty povinnosti v mezích svých možností. Ne každý filosof je schopen oslovit davy. Ne každý filosof na druhé straně je schopen skutečně vědecky, systematicky zkoumat ty nejzákladnější věci. Jsou filosofové, kteří nemají vlastní myšlenku a jsou nesmírně cenní, že dovedou interpretovat ty, kteří tu myšlenku velkou mají a neumějí ji vyslovit. Řeknou to tak, že tomu rozumějí dva tři lidi kolem nich. Čili je potřeba mít trochu takové důvěry v té filosofii a naučit se něco základního, abyste dovedli rozpoznat mezi skutečným filosofem a dobrým interpretem skutečné filosofie a mezi těmi žvástaly, kterých je vždycky většina.

Jiný hlas: Hostem setkávání byl filosof, profesor Ladislav Hejdánek v kruhu studentů. Pane profesore, děkujeme za návštěvu ve studiu, dodatečně blahopřejeme k vašim osmdesátinám a doufám, že se v

rozhlase neslyšíme naposled. Pěkné odpoledne.

Hejdánek: Děkuji vám mnohokrát, ale myslím, že ne všichni mně poděkují.